

ОЦІНКА ДІЄВОСТІ КОНТРОЛЬНИХ ЗАХОДІВ ДПС УКРАЇНИ ЩОДО ДЕТІНІЗАЦІЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ

Анотація. Дано оцінку правових засад здійснення та дієвості контрольних заходів ДПС України щодо детінізації заробітної плати.

Аннотация. Дана оценка правовых основ и действенности контрольных мероприятий ГНС Украины по детенизации заработной платы.

Annotation. The legal framework and effectiveness of SOT of Ukraine control measures as far as legalization of wages is concerned were estimated.

Ключові слова: тіньова економіка, детінізація заробітної плати, контроль, органи державної податкової служби.

Однією з найбільш складних проблем у сучасних умовах в Україні є проблема, пов'язана з поширенням тінізації трудової діяльності та тінізації заробітної плати. Негативним її наслідком є відсутність соціальних гарантій для працівника та недоотримання бюджетом і соціальними фондами значного обсягу коштів. Заходи, що вживалися державою у дев'яностих роках ХХ століття та на початку ХХІ, не призвели до подолання цього явища. У зв'язку з цим актуальності набуває вивчення та оцінка дієвості контрольних заходів Державної податкової служби (ДПС) України щодо легалізації заробітної плати.

Різні аспекти детінізації ринку праці та заробітної плати розглядалися в роботах таких вітчизняних дослідників, як Данилишин В. І., Іванюк В. В., Коновал Ю. А., Синаєва Л. В., Стефанків О. М., Терлецька Ю. О., Ткачук А. Р., Шевчук Л. П. тощо. У той же час недостатньо дослідженими є питання щодо оцінки ролі та місця ДПС у розв'язанні питання детінізації трудових відносин.

Метою даної роботи є аналіз правових засад та оцінка дієвості контрольних заходів органів державної податкової служби щодо повноти визначення обсягів оподатковуваних доходів найманих працівників податковими агентами.

Проведене дослідження показало, що у 2010 р. обсяг фонду заробітної плати, що перебував у тіні, оцінювався у 145 млрд грн і становив майже 42 % обсягу зарплатного фонду [1]. У числі причин поширення цього явища найчастіше називають високий рівень податкового навантаження на фонд оплати праці [2]. Разом з тим більш об'єктивними виглядають висновки [3; 4] стосовно існування більш широкого спектра таких причин. Так, до них відносять значний розрив між вартістю трудових ресурсів для роботодавців та фактичною сумою, яку працюючий отримує за свою працю; толерантне ставлення працюючих до практики неофіційних заробітних плат; фактичну безкарність порушень у сфері оплати праці тощо [4]. Підтвердженням цих висновків може слугувати й те, що скасування на початку ХХ ст. низки нарахувань на фонд оплати праці та зниження ставки ПДФО, на жаль, не призвело до кардинальних зрушень у цій сфері.

Наступними кроками держави у розв'язанні проблеми стало надання з 2010 р. органам ДПС України права здійснювати контроль за додержанням із метою перевірки дотримання податкового законодавства про працю суб'єктами господарювання незалежно від форми власності [5], а з 2011 р. визнання предметом документальної перевірки дотримання роботодавцем законодавства щодо укладання трудового договору та визначення в числі обставин призначення документальних позапланових перевірок органами ДПС отримання інформації про ухилення податковим агентом від оподаткування виплаченої (нарахованої) найманим особам доходів, що підлягають оподаткуванню [6].

Про дієвість вжитих заходів свідчать такі дані. Так, у вересні минулого року органами ДПС у Харківській області виявлено 182 незареєстрованих належним чином працівників та додатково стягнуто до бюджету 21,6 тис. грн податку з доходів фізичних осіб [7]. У цілому по Україні органами ДПС тільки у четвертому кварталі 2011 р. перевірено 1,5 тис. суб'єктів господарювання, до бюджету при цьому донараховано податок на доходи фізичних осіб та застосовано штрафних санкцій на суму понад 71 млн грн. Крім того, виявлено понад 26 тисяч найманих осіб, праця яких використовувалась роботодавцями без укладання трудових угод, й до бюджету додатково сплачено майже 6 млн грн податку з доходів фізичних осіб [8]. Безумовно, ці цифри вказують на результативність дій органів ДПС. Разом із тим слід враховувати, що доведення вини роботодавців досить трудомістка справа. Тому для оцінки ефективності заходів ДПС доцільно здійснювати порівняння результатів контролю з витратами часу та коштів на їх

досягнення. Крім того, на думку автора, контроль з боку органів ДПС має розглядатися лише як складова системних заходів держави щодо подолання тіньової економіки.

Таким чином, можна зробити висновок, що контрольні дії органів ДПС на даному етапі є достатньо результативними. Надалі їх ефективність може бути забезпечена тільки в рамках кардинального розв'язання проблеми детінізації економіки.

Наук. керівн. Воїнова Т. С.

Література: 1. Обсяг тіньової зарплати в Україні оцінили у 145 млрд гривень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://novynar.com.ua/business/162377>. 2. Шевчук Л. П. Моделювання та відображення в обліку розрахунку єдиного соціального внеску на основі індикативної заробітної плати / Л. П. Шевчук // Вісник ЖДТУ. – 2011. – № 1 (55). – С. 173–176. 3. Терлецька Ю. О. Легалізація тіньової зарплати: переваги, недоліки та заходи протидії [Електронний ресурс] / Ю. О. Терлецька, В. В. Іванюк. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchtei/2011_1/NV-2011-V1_21.pdf. 4. Тіньова економіка в Україні: масштаби та напрями подолання. Аналітична доповідь / Тишук Т. А., Харазішвілі Ю. М., Флейчу М. І. та ін. ; за ред. к.е.н., с.н.с. Жаліла Я. А. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/public/File/2011_table/1201_dop_new.pdf. 5. Про державну податкову службу в Україні : Закон України від 04.12.1990 р. № 509-ХІІ (зі змінами) [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.rada.kiev.ua>. 6. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>. 7. Сайт ДПА в Харківській області. – Режим доступу : <http://www.sta.gov.ua/>. 8. Звіт про виконання Плану роботи Державної податкової служби України на ІV квартал 2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.sta.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=212518&cat_id=46611.